

שעשתה כן משום פיקוח נפש, ולזה התנצלה אחר כך ואמרה כי אמרה חתן דמים למולות.

וַיֹּאמְרוּ אֱלֹקֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עֲלֵינוּ נִלְכָּה נָא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבְּחָהּ לַה' אֱלֹקֵינוּ: פֶּן יִפְגַּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אוֹ בַּחֲרָב (פרק ה' פסוק ג')

אחר שהשיב להם פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו, לא ידעתי את ה' למה היו חוזרין משה ואהרן לומר אלקי העברים נקרא עלינו?

וביאר רבינו בחיי שהענין כי הקב"ה אמר תחלה ובאת אתה וזקני ישראל וכו' ואמרת אליו ה' אלקי העברים נקרא עלינו ובכאן אמרו לו כה אמר ה' אלקי ישראל שלח את עמי ויחגו לי במדבר, הזכירו לו השם המיוחד כמו שנצטוו, וכאשר השיב פרעה לא ידעתי את ה' אז נזכרו כי פרעה היה יודע שם אלקים שהוא אדון העולם ומנהיגו, כי יזכירנו בדבריו תמיד "אחרי הודיע אלקים אותך" אבל לא ידע את השם המיוחד ועל כן אחר שהשיב לא ידעתי את ה' חזרו ואמרו לו אלקי העברים נקרא עלינו שהוא קל ש-ק-י ולשון נקרא מלשון מקרה ופגע, ועל כן פירשו המקרה "פן יפגענו בדבר", כי אמר להם הקב"ה בפסוק ואמרתם אליו ה' אלקי העבריים נקרא עלינו כי המקרה הוא כולל מה שהם אומרים עכשיו פן יפגענו ואין בדברים ענין חדש, רק מה שנכלל בדברי הקב"ה ועל כן פירשו לו המקרה ההוא והנה פרעה ברשעו וחכמתו לא השיב להם רק דחה אותם בדברים אחרים ואמר למה משה ואהרן תפריעו.

וַיִּקֶם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף (פרק א' פסוק ח')

כתוב ברש"י ד"ה "אשר לא ידע" עשה עצמו כאלו לא ידע.

כתוב בפסוק אשר לא ידע את יוסף שמשמעו כי לא ידע כלל ואילו רש"י מפרש שעשה עצמו כאילו לא ידע את יוסף, על סמך מה ראה לשנות מפשט הכתוב?

וביאר רבי יוסף לייב ננדיק שכך הוא בכל דבר, אדם העושה עצמו כאילו אינו יודע על כרחך שבאמת אינו יודע כי מי שיודע באמת ובתמים אינו מסוגל להתעלם מהמציאות כאילו היא איננה, ומדוע למשל לא קם אדם ומסיר את בגדיו בראש כל חוצות, משום שידיעתו והכרתו עד כמה הדבר נלוז ובזוי מביאות אותו להימנע מכך וכך בכל מצוות עשה ולא תעשה אם היה אדם מכיר אל נכון בשכלו את ההכרח שבקיומן ואת האסון שבאי קיומן, הרי לא היה בא כלל לידי עבירה, ולפיכך אם פרעה עשה עצמו כאילו לא ידע היינו אשר לא ידע.

העלון נתרם

להצלחת התורם ובני ביתו בכל מעשה ידיהם

העלון מוקדש על ידי הרב יעקב אליאך להצלחת הרב החשוב **שמואל דוד כהן** שיהיה בעל קורא הכי מוצלח בעולם, ויצליח בחבורה של האורח חיים, ויצליח בגמ"ח המרכזי, ולעבוד בבית המקדש לעשות קמיצה.

ולרפ"ש הרב **אליעזר בן מרים** בתושח"י

והרב **אברהם בן שרל** בתושח"י
והרבנית **רייזל בת אהובה הענא ליבא** בתושח"י
ולזרע של קיימא לאברהם בן מיכל ונעמי בת אסתר יהודית בקרוב ובנקל

ומרן ראש הישיבה הרה"ג ר' ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין צצוק"ל נלב"ע
י' סיון תשפ"ג ת.נ.צ.ב.ה.

ומרן ראש הישיבה הרה"ג ר' ברוך מרדכי בן הרב ישראל אזרחי צצוק"ל נלב"ע י"א חשוון
תשפ"ד ת.נ.צ.ב.ה.

ניתן לקבל את העלון במייל: 4157546@gmail.com

אפשר לבקש גם בפלאפון רק בין הסדרים: **0534157546**

ניתן להוריד את העלון באתר דרוש, ביום חמישי. הדרכה: נכנסים לדרשו ובוחרים הורדת עלונים, לחפש עלון בשם פנינים נפלאים, (לעלון קוראים פניני הפרשה – פנינים נפלאים).

פניני הפרשה

פנינים נפלאים לפרשת שמות-מברכים

שנלקטו ע"י הרב אברהם פוליאס

גליון מס' 319

כתוב בבעל הטורים שראשי תבות "ואלה שמות בני ישראל" ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול נעים ישיר יחיה שנים רבות ארוכים לעולם, ועוד כתבו בעלי הדרוש ש"ואלה שמות בני ישראל הבאים" הם ר"ת **תהלים**, ללמדך כשיורדים לגלות נצרך לקחת ספר תהלים. נתנו חכמים רמז במילת **שמות** לשלשה מצוות שבת **מילה ותפילין**, שמייוחדות בשלש המצוות אלו שנקראו **אות**, וסימן לקשר שבין ישראל לאביהם שבשמים.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ (פרק א' פסוק א')

לכאורה היה ראוי שיתחיל אלה שמות בלא ו' כמו בספר דברים "אלה הדברים"?

וביאר רבינו בחיי שבא אות ו' לחבר עם מה דאיתא בסדר ויגש ששם הזכיר ואלה שמות בני ישראל וגו' ובא ללמד כי הענין אחד ואע"פ שהם ב' ספרים ומנאן שם בחייהן וחדר ומנאן כאן לאחר מיתתם וזה למעלה וכבוד להם וכדי להודיע חבתם כמאמר ז"ל שנמשלו ישראל לכוכבים שמוציאם במספר ומכניסין במספר שנאמר "המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא" ולפיכך מזכיר שמותיהן תדיר וכופל אותם.

שם:

מדוע אמר הפסוק הבאים מצרימה לשון הווה, והרי מזמן באו למצרים, והיה לו לומר שבאו מצרימה?

וביאר הכתב סופר שבא הכתוב לספר בשבחם של השבטים אשר גם כאשר ירדו למצרים לא התערבו בגויים ולא למדו ממעשיהם בצדקתם ובתומתם נשאר עד ליום מותם, ושלמים היו ביום צאתם מארץ מצרים, היינו יום מותם, כמו ביום שבו באו למצרים, ומשום כך חזר הכתוב ומנה אותם במוותם, כדי להודיע את חיבתם לפני המקום וכדי ללמד כי היתה יציאתם מן העולם כביאתם למצרים, ומטעם זה נקט הפסוק לשון הווה "הבאים מצרימה" שכן רצתה התורה לרמז בזה כי גם בשעה זו הרי הם כמו בשעת ביאתם, והרי הם כמי שאך עתה באו למצרים.

ומשום כך גם נאמר כאן "ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש" (פסוק ה) שכן לפי דברי רש"י (בראשית מו נו) מרמז הביטוי נפש בלשון יחיד, כי היו עובדים לקל אחד, וזאת בניגוד למשפחת עשוי שהוזכרה כנפשות כיון שהיו עובדים לאלוהויות הרבה, וביטוי זה הוזכר גם בירידתם של השבטים למצרים, וכנאמר בספר בראשית "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יוצאי ירכו מלבד נשי בני יעקב וכו' ששים ושש" (בראשית מו ח נו), ושוב חזר והוזכר ביטוי זה אף כאן, ללמדך כי היו שלמים באמונתם בעת צאתם מן העולם כמו בעת ביאתם למצרים.

וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחָמֶר וּבְלִבָּיִם וּבְכָל-עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל-עַבְדֹתֶם אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בְּהֶם בְּפָרֶךְ (פרק א' פסוק י"ד)

למה הטעמים שעל תיבות וימררו את חייהם הם קדמא ואזלא, לרמז על מה שאמרו חז"ל, מפני מה לא היו ישראל במצרים רק רד"ו שנים, שהרי הגזירה היתה ד' מאות שנה? וביאר בספר קול אליהו שמשום קושי השעבוד השלים הזמן, וזה נרמז שעל ידי וימררו את חייהם בעבודה קשה גרמו המצרים "לקדמא ואזלא" שהקדימו והחישו את זמן הקץ.

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילְדוֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחַת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׂנִית פּוּעָה (א' ט"ו)

כתוב ברש"י ד"ה "שפרה" זו יוכבד, על שם שמשפרת את הולד, "פועה" זו מרים, על שם שפועה ומדברת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה.

הלא המיילדות היו יוכבד ומרים שהיו נביאות, והיו במדרגות גבוהות ונעלות, ומדוע התורה

מבליטה ומשבחת דוקא את עובדת היותן מיילדות ששיפרו את הוולד ופייסו את התינוקות הבוכים הרי עיקר שלימות האדם הוא שעובד את ה' בכל כוחו באותם תכונות וטבעים שחונן בהם, ובאמצעות אותם תכונות וטבעים המיוחדים לו יכול להגיע לשלמות כוללת ולדרגות הנעלות והגבוהות ביותר?

וביאר בספר זכרון שמואל שאותן שתי נביאות בישראל אם ובתה למרות מדרגתן הנעלית מכל מקום עיקר מעלתן היה באותו חלק המיוחד והעיקרי שבהן בתורת נשים, לפיכך כשבאה התורה לשבחן שיבחה דוקא את אותו חלק מיוחד שלהן, ואת התעסקותן בו במסירות נפש ובנאמנות.

ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים (פרק ב' פסוק ב')

כתוב ברש"י ד"ה "כי טוב הוא" כשנולד נתמלא הבית כלו אורה.

היאך לא הבין פרעה מכך כי זהו הילד אשר הוא מבקש?

וביאר בספר אזנים לתורה שמצינו בזוהר (ח"א עמוד רלא) כי האור שנברא בששת ימי בראשית ושנגזז לעתיד לבוא נתנו הקדוש ברוך הוא על משה משעה שנולד עד שבא לבית פרעה, ומשבא לבית פרעה נטלו ממנו והחזירו למשה אחרי קבלת הלוחות השניות ולכן לא ידע פרעה שזה משה בגלל שלא היה את האור.

ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיך הלכת על יד היאר ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה, ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה (פרק ב' פסוקים ה'ו')

על הפסוק ותרד בת פרעה לרחוץ על היאר דורשים חז"ל (סוטה יב.) שהלכה לרחוץ עצמה מגילולי בית אביה, ושהלכה לטבול לשם גירות.

לכאורה שתי הפעולות שעשתה מעשה הגירות והצלת משה היו שני עניינים נפרדים ללא שייכות וקשר זה לזה ורק במקרה אירעו באותו זמן?

וביאר הגרי"ד סולובייציק שודאי שאין הדבר כן, והא בהא תליא, הנה כתבה התורה "ותחמול עליו", הרי לנו שכדי להציל את משה יש צורך במידת הרחמנות ובלעדיה לא היה האדם נדרש להציל את נפש הילד, אך בעודה נכריה אין מידה זו טבועה בה שהרי זה אחד מג' סימנים שיש בעם ישראל (יבמות עט.), וכדי שגם היא תתברך במידה זו ועל ידה תתעורר לפעול להצלת משה היה עליה לקבל על עצמה עול גירות ולהיות לבת ישראל, וזהו שאמר המדרש על הפסוק "והנה נער בוכה", שבא גבריאל והיכה למשה כדי שיבכה ותתמלא עליו רחמים, ונמצינו למדים כי לשם הצלת משה היה צורך לעורר את מידת הרחמנות, אך דבר זה יתכן רק במי שטבועה בו מידה זו, וזה עם ישראל, הנכרי לעומת זאת כל כמה שיבקשו לעורר בו רחמנות יעלו חרס בידם שהרי מופקע הוא מאותה מידה נכונה.

וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש אל מקום הנעני והחתי והאמרי והפריזי והחוי והיבויסי (פרק ג' פסוק ח')

הקדים הכנעני וכן בסמוך בפסוק (יז) וכן בפרשת בא כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי וכו' ארץ זבת חלב ודבש, וכן בפרשת כי תשא וגרשתי את הכנעני האמרי והחתי וכו' אל ארץ זבת חלב ודבש, למה בכל אלה הקדים הכנעני, אבל בפרשת משפטים והביאך אל האמרי והחתי והפריזי וכו' והכחדתיו הקדים האמרי וכן בסוף פרשת כי תשא הנני גרש מפניך את האמרי והכנעני והחתי, ובפרשת שופטים כי החרם תחרימם החתי והאמרי והכנעני, הקדים החתי?

וביאר בספר טעמא דקרא שכלל בזה דכל איפוא שכתוב ארץ זבת חלב ודבש הקדים הכנעני משום דמבואר במגילה (ו.) דעיקר ארץ זבת חלב ודבש היה בקטרון שהיא ציפורי עיין שם, והוא היה בחלק הכנעני כמו שכתוב בשופטים א', זבלון לא הוריש את יושבי קטרון וכו' וישב הכנעני בקרבו, אבל היכא שמדובר בכניסתן לארץ הקדים האמרי, שבתחלה נכנסו לארץ האמרי כמו שכתוב פנו וסעו לכם הר האמרי, ובאתם עד הר האמרי וכו' וכן ביהושע (כד) וילחמו בכם

בעלי יריחו האמרי והפריזי, ומבואר דהאמרי היה הראשון דיריחו היה בחלקו, אבל בפרשת שופטים דמירי במצות החרם תחרימם, וזה קיימו בתחלה בארץ סיחון ועוג שהיה של החתי והכנעני, כמו שכתב רש"י בפרשת משפטים (כג כח) והא דכתיב שני מלכי האמורי צ"ל דהחיילות היו מחתי וכנעני וכ"כ המפרשים, ולכך הקדים כאן החתי, ואצל אברהם אבינו בפרשת לך לך יש סדר אחר ששם הקדים קיני קניזי וקדמוני וכו' ונראה דשם מירי בסדר שיכנסו לארץ לע"ל.

ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (פרק ג' פסוקים י"א-י"ב)

בשביל מה בכלל הוצרך לאות כי שולחו לפרעה הלוא שומע הוא במו אוזניו את שליחותו מה', ועוד כיצד אמנם מלמד האות מהר סיני על שליחותו לפרעה?

וביאר רבי ישראל מסלנט שסיבת סירובו של משה ללכת היתה ענוונותו הגדולה אשר הרתיעה אותו מהיות המביא את הגאולה לעם ישראל, ולכך ענהו הקב"ה אדרבא "כי אהיה עמך" דוקא משום ענוונותך אני מבקש לשלוח אותך כמו שנאמר "אני את דכא ושפל רוח", וזהו לך האות כי אנכי שלחתיך, שהרי בהוציאך וכו' תעבדון את האלקים על ההר הזה ועל ההר הזה דווקא שהרי פסל הקב"ה כל שאר ההרים והשרה שכניתו על הר סיני דוקא משום שנמוך ושפל הוא מכולם, ועל כרחך שמחבב אני את השפל דוקא ולכך שלחתיך.

לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם ה' אלקי אבותיכם נראה אלי אלקי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים (פרק ג' פסוק ט"ז)

כתוב ברש"י ד"ה "ושמעו לקולך" מאליהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלקים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פקוד יפקוד אלקים אתכם.

לכאורה איזה סימן הוא זה אחרי שהוא ידוע לכל ישראל, וממה נפשך אם בלא סימן לא היו שומעים למשה רבינו מה הועיל הסימן, כיון שהוא ידוע לכל, וכל אחד יכול לומר כן?

וביאר הסטיפלר שלא בלבד שהובטח להם שהגואל יאמר בלשון פקד פקדתי אלא שנמסר להם סימן, שמי שיאמר לשון זה הוא הגואל האמיתי, ואם כן בכלל הסימן הובטח להם שלא יבא שום איש שאינו הגואל לומר לשון זה.

ויאמר ה' אל משה במדין לך שב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך (ד' י') "מבקשים" לשון הווה - אם מתו כל המבקשים את נפשו של משה איך עדיין מבקשים את נפשו? וביאר רבי יחזקאל אברמסקי שעל כרחך אתה למד כדברי רש"י המביא מן הגמרא מי הם המבקשים את נפשו של משה הלוא הם דתן ואבירם שהיו חיים, אלא שירדו מנכסיהם והעני חשוב כמת ומזה שנאמר מבקשים ולא ביקשו אכן משמע שעדיין מבקשים הם את נפשו ואם כן כיצד מתו, אלא הכוונה שירדו מנכסיהם ונחשבו כמי שמתו, ואך עדיין לא מתו.

ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה ותגע לרגליו ותאמר כי חתן דמים אתה לי (ד' כ"ה) במסכת עבודה זרה (כז.) פריך למאן דאמר אשה פסולה למול איך מלה ומשני איהי אתחלה ואתא משה וגמרה.

איך היה מותר לה לחבול בו להוציא דם כיון שאין מקיימת בזה מצות מילה?

וביאר בספר טעמא דקרא שעשתה זה משום פיקוח נפש שלא ימות בעלה, ומוכח שמותר לחבול בחברו משום פיקוח נפש ודלא כרבי מאיר דאמר אף גזל אינו נדחה (ועיין יומא פ"ג ב' ועי' בכתובות יט. בשטמ"ק בשם הרמב"ן בשם ברייתא חיזונית והוא בפרקי רבנו הקדוש), וזהו שהתנצלה אחר כך ואמרה כי חתן דמים אתה לי היינו שעשתה כן משום פיקוח נפש של בעלה, ולמאן דאמר מילה כשרה באשה, משמע בע"ז שם שהיא עשתה כל המילה ואף על גב דגם למאן דאמר אשה כשרה אין לה למול לכתחילה (כמ"ש ביו"ד ריש סי' רס"ד עי"ש בש"ך ובביאור הגר"א)